

УДК 342.951:351.743 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-2-14-25>**Шлега Денис Олексійович,**аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6467-1185>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ІЗ ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ

У статті проведено порівняльно-правовий аналіз міжнародного досвіду організації та функціонування військових формувань із правоохоронними функціями в європейських країнах та Сполучених Штатах Америки. Окрема увага приділена правовим засадам та інституційним механізмам демократичного контролю над збройними силами, зокрема на прикладі Сполучених Штатів Америки, а також системі підпорядкування жандармерії у європейських країнах. Вітчизняний досвід розглядається в контексті поступової адаптації до міжнародних стандартів. Водночас наголошується на тому, що відсутність чіткого нормативно-правового розмежування повноважень між Національною гвардією України, Збройними силами та поліцією ускладнює реалізацію ефективного співробітництва. На основі проаналізованого міжнародного досвіду автор обґрунтовує необхідність подальшої законодавчої модернізації правового статусу Національної гвардії України.

Ключові слова: військові формування, правоохоронні функції, жандармерія, демократичний контроль, Національна гвардія, воєнний стан, громадська безпека, правове регулювання.

Постановка проблеми. Україна в умовах воєнного стану та посиленних внутрішніх викликів стоїть перед необхідністю перегляду та зміцнення моделі безпеки, зокрема в частині, що стосується взаємодії між військовими формуваннями та правоохоронними структурами. Традиційний поділ на армію та поліцію виявив свою обмеженість у ситуаціях, де загрози мають нестандартний, асиметричний характер – як-от терористичні акти, інформаційно-підривні операції, сплановані порушення громадського порядку під прикриттям мирних акцій. У таких умовах українським важливим є створення багатофункціональної, але водночас демократично контрольованої системи безпеки й оборони, де військові формування можуть залучатися до забезпечення правопорядку, не порушуючи конституційних прав і свобод громадян. З огляду на це надзвичайно цінним є аналіз зарубіжного досвіду – як країн ЄС, так і членів НАТО – у сфері організації та діяльності військових формувань із правоохоронними функціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині все більше уваги приділяється вивченню міжнародного досвіду організації та функціонування військових формувань із правоохоронними функціями. Актуальність цієї теми зумовлена не лише зростанням безпекових загроз, а й необхідністю пошуку ефективних моделей реформування вітчизняних сил безпеки й оборони. Серед країн із позитивним досвідом функціонування таких формувань необхідно відзначити Францію (жандармерія), Італію (карабінери), Іспанію (гвардія), де зазначені структури мають чітко визначений подвійний статус – як військових формувань, так і правоохоронних органів. Вітчизняні науковці, зокрема І. Д. Пастух, С. О. Кузніченко, Є. Ю. Соболь, також приділяють увагу порівняльно-правовому аналізу цих моделей, підкреслюють їхнє значення для вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності Національної гвардії України. Проте вітчизняна наука поки що обмежується загальними порівняльно-правовими підходами, тоді як системні

дослідження організації, механізмів контролю, правового статусу та взаємодії таких структур на міжнародному рівні залишаються не досить опрацьованими. Це зумовлює необхідність подальших розвідок для теоретичного осмислення та практичного застосування зарубіжного досвіду з метою його адаптації до українських реалій.

Метою статті є проведення порівняльно-правового аналізу міжнародного досвіду організації та діяльності військових формувань із правоохоронними функціями

Виклад основного матеріалу. Насамперед уважаємо за необхідне проаналізувати досвід Польщі як найбільш територіально наближеної до нас країни. У системі безпеки й оборони Республіки важливе місце посідають військові формування, які поряд із виконанням військових завдань здійснюють також функції, що мають правоохоронний характер.

Найяскравішим прикладом формування є Військова жандармерія (Żandarmeria Wojskowa) – спеціалізована структура, що входить до складу Збройних сил Польщі та виконує завдання, схожі з функціями національної поліції, але в межах військового середовища. Жандармерія була створена в 1990-х рр. у процесі реформування сектору оборони після переходу Польщі до демократичної моделі управління. Її діяльність регулюється, зокрема, Законом «Про військову жандармерію та військову службу правопорядку» від 24 серпня 2001 р. (з наступними змінами), а також іншими нормативно-правовими актами Міністерства національної оборони [1].

Основні функції жандармерії включають: 1) підтримання правопорядку у військових частинах і серед військовослужбовців; 2) виявлення та розслідування правопорушень, учинених у військовому середовищі; 3) охорону стратегічних військових об'єктів; 4) участь у забезпеченні публічного порядку під час надзвичайних ситуацій; 5) взаємодію із цивільними правоохоронними органами, зокрема поліцією та прикордонною службою [1].

Особливістю польської моделі є інституційна інтеграція Військової жандармерії із загальнодержавною системою правоохоронних органів, з можливістю використання її сил під час масових заходів, катастроф, кризових ситуацій або терористичних загроз. Такий підхід забезпечує мобільність, гнучкість і функціональну ефективність за обмежених ресурсів. Окремі підрозділи жандармерії також виконують завдання за межами країни – у складі миротворчих місій НАТО, ЄС і ООН. Важливо зазначити, що Польща системно підходить до навчання кадрів жандармерії, запроваджує сучасні програми з тактичної, юридичної та етичної підготовки, що враховують стандарти ЄС та досвід союзників по НАТО. Позитивним елементом є також упровадження цифрових систем контролю, автоматизованих баз даних і систем швидкого реагування на правопорушення у військовому середовищі [2].

Австрійська Республіка має чітко вибудовану модель військових формувань, які не лише виконують оборонні функції, а й здійснюють окремі правоохоронні завдання, зокрема у внутрішньому середовищі збройних сил. Центральне місце в цій системі посідає Військова поліція Австрії (Militärpolizei), яка є структурним підрозділом *Bundesheer* (федерального війська) та виконує функції підтримання військової дисципліни, правопорядку та безпеки в армії.

Військова поліція функціонує на основі Закону про військову службу (Wehrgesetz 2001) та Закону про повноваження військових (Militärbefugnisgesetz), які визначають її правовий статус, компетенцію, організаційну побудову та межі застосування примусових заходів. Велике значення також має Службова інструкція з діяльності військової поліції (Militärpolizei Dienstvorschrift), яка конкретизує порядок дій військових поліцейських у різних ситуаціях, зокрема під час навчань, кризових подій або міжнародних операцій [3].

Основні функції Військової поліції Австрії включають: 1) підтримання порядку в частинах Збройних сил; 2) розслідування внутрішніх дисциплінарних порушень та злочинів; 3) забезпечення охорони важливих військових об'єктів і осіб; 4) супровід військових колон, транспорту, матеріальних засобів; 5) підтримання правопорядку під час надзвичайних ситуацій, зокрема катастроф, терактів або воєнного стану; 6) участь у миротворчих і стабілізаційних операціях під егідою ООН, НАТО чи ЄС [4].

Австрійський підхід характеризується високим рівнем інституційної автономії військової поліції за одночасної тісної координації із цивільними правоохоронними структурами, особливо в умовах загрози безпеці або спільних операцій. У мирний час Військова поліція не втручається в цивільне правопорядкування, однак за рішенням уряду може бути залучена до виконання завдань підтримання громадського порядку (наприклад, під час терористичних атак, великих протестів або надзвичайних ситуацій).

Особливу увагу в Австрії приділяють підготовці особового складу військової поліції: навчання включає як військову, так і правову, психологічну, криміналістичну й антитерористичну підготовку. Військові поліцейські також регулярно проходять тренування спільно з підрозділами спецпризначення, поліцією, прикордонною службою та службою безпеки. Це сприяє гнучкості та міжвідомчій сумісності, що особливо актуально в сучасних умовах комплексних загроз. Цифровізація та стандартизація процедур, а також дотримання прав людини під час виконання службових обов'язків є важливими

елементами австрійського підходу до військової правоохоронної діяльності. Це забезпечує не лише ефективність, а й легітимність дій військової поліції як у середині Збройних сил, так і в очах суспільства [5].

У системі національної безпеки Литовської Республіки важливу роль відіграє Військова поліція (Karо policija) – спеціалізований підрозділ Збройних сил, що має повноваження здійснювати правоохоронну діяльність. Зазначений підрозділ був створений у 1996 р. в умовах активної трансформації литовського оборонного сектору й адаптації до стандартів НАТО. Діяльність військової поліції Литви регламентується Законом Литовської Республіки «Про військову поліцію» (1996 р.), а також Законом «Про національну оборону й організацію збройних сил», підзаконними актами Міністерства національної оборони. Військова поліція підпорядковується безпосередньо міністру національної оборони і виконує низку завдань як у мирний час, так і в умовах надзвичайного або воєнного стану [6].

До основних функцій Karо policija належать: 1) забезпечення правопорядку у військових частинах та під час навчань; 2) охорона об'єктів і транспорту Збройних сил; 3) розслідування дисциплінарних порушень і злочинів, скоєних військовослужбовцями; 4) супровід військових колон і спеціальних вантажів; 5) взаємодія із цивільною поліцією та іншими правоохоронними структурами; 6) участь у міжнародних миротворчих операціях (зокрема, під егідою НАТО, ООН, ЄС) [6].

Особливістю литовської моделі є чітке розмежування повноважень військової поліції та цивільних правоохоронних органів, а також високий рівень прозорості та громадського контролю за її діяльністю. Військова поліція має право затримувати осіб, здійснювати огляд транспорту, проводити слідчі (розшукові) дії в межах військового законодавства. Підготовка особового складу здійснюється в тісній співпраці з Поліцейською школою Литви й Академією Збройних сил, з урахуванням вимог євроатлантичних структур. Велика увага приділяється етичній підготовці, психологічній стійкості та дотриманню стандартів прав людини [7].

У Латвійській Республіці система забезпечення військової дисципліни та правопорядку у Збройних силах (Nacionālā bruņotie spēki) включає спеціалізований підрозділ – Військова поліція (Militārā policija), яка є структурним елементом Національних збройних сил і виконує функції внутрішнього контролю, безпеки та правоохоронної діяльності в межах оборонного сектору.

Militārā policija була створена в 1997 р. відповідно до потреб реформування оборонної системи Латвії та узгодження її зі стандартами НАТО. Її правовий статус визначено в Законі «Про Національні збройні сили» (1999 р.), а також у положенні Кабінету Міністрів № 275 від 2005 р. «Про Військову поліцію» [8]. Основні завдання Військової поліції Латвії включають: 1) забезпечення військового правопорядку та дисципліни у Збройних силах; 2) запобігання та розслідування правопорушень, скоєних військовослужбовцями; 3) охорону військових об'єктів і осіб; 4) супровід колон і транспорту зі спеціальними вантажами; 5) гарантування безпеки під час військових навчань і заходів; 6) участь у міжнародних операціях (зокрема, в Іраку, Афганістані, Косово, Малі й інших регіонах) [9].

Особливістю латвійської моделі є тісна інтеграція Військової поліції із системою загальнодержавної безпеки, що проявляється у співпраці із цивільними структурами: Державною поліцією, Прикордонною охороною, Службою державної безпеки. У разі надзвичайного

або воєнного стану Військова поліція може виконувати завдання з підтримання громадського порядку та протидії терористичним загрозам. Окрема увага приділяється навчанню персоналу, що включає правову, тактичну та міжнародну підготовку. Особовий склад регулярно проходить стажування у країнах НАТО, бере участь у спільних навчаннях і тренуваннях. Це дозволяє забезпечити високий рівень сумісності, правозастосування та дотримання прав людини під час виконання обов'язків [10].

Однією з особливостей військового та правоохоронного управління в Іспанії є унікальна інституційна модель подвійного підпорядкування, у якій провідну роль у забезпеченні правопорядку у збройних силах виконує Громадянська гвардія (Guardia Civil) – воєнізована структура з подвійним статусом: водночас військова та правоохоронна служба [11].

Основні завдання Guardia Civil із військовими функціями: охорона військових об'єктів, баз, складів; контроль за порядком у військових формуваннях; підтримка військової дисципліни в умовах розгортання; гарантування безпеки оборонних об'єктів у стратегічних районах (зокрема, в аеропортах, на кордонах, у портах); участь у міжнародних миротворчих місіях як військової поліції; протидія терористичним загрозам у співпраці з армійськими структурами [12].

Правове регулювання діяльності Guardia Civil визначено низкою нормативних актів, зокрема: а) Законом № 29/2014 «Про режим служби Громадянської гвардії»; б) Основним законом про збройні сили (Ley Orgánica 5/2005); в) Законом № 11/2007 «Про основи військового статусу» [13].

Варто зазначити, що паралельно із Guardia Civil у Збройних силах Іспанії (Fuerzas Armadas Españolas) діють внутрішні відділи військової поліції, які виконують обмежене коло завдань: 1) підтримання порядку в частинах; 2) логістичне супроводження; 3) охорона командного складу; 4) забезпечення правопорядку під час розгортання сил за кордоном. Таке розмежування функцій забезпечує ефективну взаємодію між військовими і цивільними структурами, дозволяє Іспанії оперативно реагувати на загрози безпеці як у країні, так і за її межами [14].

Франція є однією з небагатьох країн Європи, яка історично сформувала військову поліцію загального призначення – Національну жандармерію (Gendarmerie nationale). Це багатофункціональна силова структура, яка поєднує статус військового формування та правоохоронного органу, що гарантує публічну безпеку, правопорядок і оборонну підтримку на території держави. Жандармерія Франції, що є частиною Збройних сил (Forces armées), водночас підпорядковується Міністерству внутрішніх справ з питань правоохоронної діяльності та Міністерству збройних сил – у контексті військової служби [15]. Водночас жандармерія покликана виконувати складні завдання, зокрема щодо безпеки високопосадовців, охорони аеропортів і морського транспорту. Працівники жандармерії, на відміну від офіцерів поліції, мають краще озброєння та вищу професійну підготовку [16].

Правовий статус і повноваження Жандармерії визначено: Кодексом внутрішньої безпеки Франції (Code de la sécurité intérieure); наказом № 2009–898 від 24 липня 2009 р., що регулює організацію служби; Законодавством про оборону (Code de la défense), яке закріплює військовий статус структури. Відповідна правова система гарантує подвійне підпорядкування та дотримання прав людини під час виконання військово-правоохоронних функцій [17].

Особовий склад Жандармерії – це військовослужбовці, які проходять спеціальну підготовку в Національній школі жандармерії (École des officiers de la gendarmerie nationale), що базується в Мелюні. Навчання поєднує право, етику, оперативне реагування. Жандармерія Франції бере активну участь у миротворчих місіях, діє на територіях закордонних французьких департаментів і є одним із найвідоміших у світі прикладів успішної інтеграції військової дисципліни та поліційних функцій [18].

Італія, поряд із Францією, також є одним із найяскравіших прикладів застосування жандармерійської моделі в сучасній державній системі безпеки. Центральне місце тут належить Карабінерській службі (Carabinieri) – одному із чотирьох складників Збройних сил Італії, яка водночас має правоохоронні функції. Carabinieri формально належать до Міністерства оборони Італії, але діють також під координацією Міністерства внутрішніх справ у питаннях охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, тероризмом і мафією. Такий подвійний статус надає їм повноваження діяти як у військовій сфері, так і у звичайному цивільному житті [19].

Особливістю цієї служби є її національна юрисдикція: вона функціонує на всій території Італії як поліція загального призначення, включаючи сільську місцевість, гірські райони, а також у закордонних миротворчих операціях. Серед основних завдань Карабінерів: 1) охорона громадського порядку та стратегічних об'єктів; 2) боротьба з організованою злочинністю та терористичними групами; 3) участь у міжнародних операціях з підтримки миру та світового правопорядку; 4) охорона дипломатичних установ [20].

Особовий склад Карабінерів проходить окрему військову та поліцейську підготовку. Академії Carabinieri функціонують окремо від інших поліцейських шкіл Італії. Значна увага приділяється формуванню психологічної стійкості в курсантів, етичним стандартам, знанню міжнародного гуманітарного права й антикорупційних практик. Карабінери мають статус постійної сили в мирний час, що дозволяє швидко мобілізувати їх у разі надзвичайної ситуації або виникнення терористичної загрози без необхідності введення надзвичайного чи воєнного стану [21].

Проте нині переважно лише США мають багаторівневу та функціонально диференційовану систему взаємодії військових і правоохоронних структур, яка базується на конституційних принципах громадського контролю, розподілу повноважень і обмеження використання збройних сил у внутрішніх справах. Одним із ключових інструментів, який визначає цю межу, є Закон про повстання (Insurrection Act, 1807 р.) та Закон Поссе Комітатус (Posse Comitatus Act, 1878 р.) [22]. Відповідно до Posse Comitatus Act, регулярні сили армії та повітряних сил США не можуть використовуватися для здійснення правоохоронних функцій на території країни без спеціального дозволу Конгресу або президента. Це є основною правовою гарантією проти мілітаризації цивільного життя [23].

Проте у США функціонує Національна гвардія (National Guard), яка виконує унікальну роль. Вона може діяти як у складі Збройних сил (federal status), так і за наказом губернатора штату для підтримки громадського порядку (state status), що дозволяє їй виконувати правоохоронні функції в разі масових заворушень чи інших надзвичайних ситуацій [24]. Формування Національної гвардії є в кожному штаті, в окрузі Колумбія та на всіх

територіях, що підконтрольні США. Ці формування виконують завдання в інтересах штату та федерального уряду. Національна гвардія – це передусім державна установа, але її частини можуть бути мобілізовані президентом США для надання допомоги збройним силам країни. У багатьох випадках частини Національної гвардії штатів отримують фінансове забезпечення та проходять підготовку коштом бюджетних асигнувань федерального бюджету [25].

Окрему роль відіграє військова поліція США (U.S. Military Police), яка функціонує у Збройних силах і має юрисдикцію на військових базах. У міжнародних операціях і миротворчих місіях вони виконують завдання з контролю за громадським порядком, гарантування безпеки та розслідування кримінальних правопорушень, учинених військовослужбовцями [26].

Отже, американська модель чітко розмежовує внутрішні правоохоронні функції та військові завдання, водночас зберігає ефективні механізми залучення військових ресурсів у надзвичайних ситуаціях. Така модель забезпечує дотримання прав людини, а також збереження балансу між безпекою і свободами громадян. В. А. Ліпкан та інші небезпідставно стверджують, що саме США є одним із лідерів світу у сфері гарантування національної безпеки. Стратегія національної безпеки США передбачає захист національної територіальної цілісності та способу життя, а також виконання широкого кола заходів: розширення воєнних альянсів, реалізації програми «Партнерство заради миру», міжнародне співробітництво з Україною, зміцнення правил контролю

над озброєнням, створення багатонаціональних коаліцій для боротьби з тероризмом, корупцією, злочинністю і наркобізнесом тощо. Окрім того, ключовим елементом Стратегії національної безпеки США є розроблення методів посилення співробітництва, координації, проведення розмежування між розвідувальною, контррозвідувальною і оперативно-розшуковою діяльністю [27, с. 187].

Висновки. Отже, зарубіжні країни демонструють різні підходи залучення військових до правоохоронної діяльності. У Франції, Італії та Австрії ефективно функціонують жандармерійські формування, які, маючи військовий статус, виконують завдання громадської безпеки. Натомість у США, Канаді, Польщі, Литві та Латвії спостерігається чітке розмежування функцій: військові залучаються до внутрішніх подій лише у виняткових обставинах, згідно з режимами надзвичайного або воєнного стану. У цих державах діють військові поліції або спеціальні частини, призначені для реагування на бойові та кризові ситуації, зокрема в миротворчих місіях. Більшість країн упровадили принцип демократичного контролю. У нашій країні теж систематично впроваджуються елементи громадського контролю в межах реформ сектору безпеки й оборони. Проте досі актуальним залишається питання чіткого розмежування повноважень між Національною гвардією, ЗСУ та поліцією. Варто враховувати міжнародний досвід, де військові формування з подвійним підпорядкуванням мають чітко врегульовану нормативно-правову базу щодо меж повноважень і порядку їх залучення до дій у мирний час.

Список використаних джерел

1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. Закон від 24 серпня 2001 р. про Військову жандармерію та військові органи правопорядку. *Dziennik Ustaw*. 2001. № 123. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20011231353>.
2. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 lipca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Żandarmerii Wojskowej. Постанова Міністра національної оборони від 4 липня 2002 р. щодо детального регламенту діяльності Військової жандармерії. *Dziennik Ustaw*. 2002. № 106. Poz. 937. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20021060937>.
3. Wehrgesetz 2001 vom 28. März 2001. Про військову службу : Закон від 28 березня 2001 р. *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich*. BGBl. I № 146/2001. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/I/2001/146/2023-01-01>.
4. Militärbefugnisgesetz vom 1. Jänner 2000. Про повноваження військових органів : Закон від 1 січня 2000 р. *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich*. BGBl. I № 86/2000. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/I/2000/86>.
5. Militärpolizei Dienstvorschrift (MilPolDV). Службова інструкція з діяльності Військової поліції Австрії. *Österreichisches Bundesheer*, 2018. URL: https://www.bundesheer.at/archiv/a2018/milpol_dv.shtml.
6. Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymas. Про військову поліцію : Закон Литовської Республіки. *Seimas of the Republic of Lithuania*. 1996. № I-1396. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.32131>.
7. Karo policija. Офіційний сайт Міністерства національної оборони Литви. 2023. URL: <https://kariuomene.lt/struktura/karo-policija/20149>.
8. Latvijas Republikas likums “Par Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem”. Про Національні збройні сили : Закон Латвійської Республіки. *Latvijas Vēstnesis*. 1999. № 329/330. URL: <https://likumi.lv/ta/id/51507-par-nacionalajiem-brunotajiem-spekiem>.
9. Ministru kabineta noteikumi № 275 “Militārās policijas nolikums”. Про Військову поліцію : положення Кабінету Міністрів № 275. *Latvijas Vēstnesis*. 2005. № 91. URL: <https://likumi.lv/ta/id/109821-militaras-policijas-nolikums>.
10. Militārā policija. Офіційний сайт. 2023. URL: <https://www.mil.lv/lv/strukturvienibas/militara-policija>.
11. Ley 29/2014, de Régimen del Personal de la Guardia Civil. Про режим служби Громадянської гвардії : Закон № 29/2014. *Boletín Oficial del Estado* (BOE). 2014. Núm. 291. URL: <https://www.boe.es/eli/es/l/2014/11/28/29>.
12. Ley Orgánica 5/2005, de la Defensa Nacional. Про національну оборону : Закон № 5/2005. *BOE*. 2005. Núm. 127. URL: <https://www.boe.es/eli/es/lo/2005/11/17/5>.
13. Ley 11/2007, de derechos y deberes de los miembros de las Fuerzas Armadas. Про права й обов’язки військовослужбовців : Закон № 11/2007. *BOE*. 2007. Núm. 126. URL: <https://www.boe.es/eli/es/l/2007/07/26/11>.
14. Guardia Civil : офіційний сайт. 2023. URL: <https://www.guardiacivil.es>.
15. Code de la sécurité intérieure. Кодекс внутрішньої безпеки Франції. *Légifrance.gouv.fr*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000025503132>.
16. Філіпенко А. С. Досвід організації діяльності правоохоронних органів в європейських державах. *Аналітично-порівняльне правознавство : електронне наукове видання*. 2021. С. 208–213. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255171/252268>.

17. Décret № 2009–898 du 24 juillet 2009 relatif à l’organisation de la gendarmerie nationale. Наказ № 2009–898 від 24 липня 2009 р. про організацію Жандармерії. *Journal Officiel de la République Française*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000020933776>.
18. Gendarmerie nationale. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ Франції. 2023. URL: <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr>.
19. Arma dei Carabinieri. Storia e Compiti dell’Arma. 2023. URL: <https://www.carabinieri.it/informazioni/storia>.
20. Carabinieri. Specialized Units Overview. 2023. URL: <https://www.carabinieri.it/arma/oggi/organizzazione/specialized-units>.
21. Donatella della Porta, Alice Mattoni. Policing Protest in Italy: A Comparative Perspective. *Policing and Society*. 2019. № 29 (1). P. 75–93.
22. United States Code. Insurrection Act, 10 U.S. Code §§ 251–255. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/subtitle-A/part-I/chapter-13>.
23. Posse Comitatus Act, 18 U.S. Code § 1385. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1385>.
24. Department of Defense. Support to Civil Authorities. *U.S. Northern Command*. 2023. URL: <https://www.northcom.mil/Operations/Civil-Support>.
25. Флурі Ф., Бадрак В. Національна гвардія України: шляхи розвитку. Київ ; Женева, 2017. 46 с.
26. U.S. Army. Military Police Corps Regiment. *Official Army Website*. 2023. URL: <https://home.army.mil/leonardwood/index.php/units-tenants/USAMPS>.
27. Кобко Є. В., Даугуле А. В. Досвід публічно-правового забезпечення національної безпеки країн Європи і США та шляхи його запозичення для України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 4. Т. 2. С. 186–190.

References

1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych [Act of 24 August 2001 on the Military Gendarmerie and military law enforcement agencies]. *Zakon vid 24 serpnia 2001 roku pro Viiskovu zhandarmeriiu ta viiskovi orhany pravoporiadku* (2001). *Dziennik Ustaw*. № 123. Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20011231353> [in Polish].
2. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 lipca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Żandarmerii Wojskowej [Regulation of the Minister of National Defence of 4 July 2002 on the detailed scope of the Military Gendarmerie]. *Postanowa Ministra natsionalnoi oborony vid 4 lypnia 2002 roku shchodo detalnoho rehlamentu diialnosti Viiskovoi zhandarmerii* [Resolution of the Minister of National Defence of 4 July 2002 on the detailed regulations for the activities of the Military Gendarmerie] (2002). *Dziennik Ustaw*. № 106. Poz. 937. Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20021060937> [in Polish].
3. Wehrgesetz 2001 vom 28. März 2001. *Zakon “Pro viiskovu sluzhbu” vid 28 bereznia 2001 r. (2001). Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. BGBl* [Defense Act 2001 of March 28, 2001. Federal Law Gazette for the Republic of Austria] I № 146/2001. Retrieved from: <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgb/I/2001/146/2023-01-01> [in German].
4. Militärbefugnisgesetz vom 1. Jänner 2000. *Zakon “Pro povnovazhennia viiskovykh orhaniv” vid 1 sichnia 2000 r. (2000). Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. BGBl* [Military Powers Act of January 1, 2000. About the new 1 year 2000 r. Federal Law Gazette for the Republic of Austria]. I № 86/2000. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgb/I/2000/86> [in German].
5. Militärpolizei Dienstvorschrift (MilPolDV) [Military police regulations (MilPolDV)]. *Sluzhbova instruktsiia z diialnosti Viiskovoi politzii Avstrii* (2018) [Service instructions for the activities of the Military Police of Austria]. *Österreichisches Bundesheer*. Retrieved from: https://www.bundesheer.at/archiv/a2018/milpol_dv.shtml [in German].
6. Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymas. *Zakon Lytovskoi Respubliki “Pro viiskovu politziiu”* (1996) [Military Police Law of the Republic of Lithuania. About military police : Law of the Republic of Lithuania]. *Seimas of the Republic of Lithuania*. № I–1396. Retrieved from: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.32131> [in Lithuanian].
7. Karo policija [Military police] (2023). *Ofitsiyni sait Ministerstva natsionalnoi oborony Lytvy* [Official website of the Ministry of National Defense of Lithuania]. Retrieved from: <https://kariuomene.lt/struktura/karo-policija/20149> [in Lithuanian].
8. Latvijas Republikas likums “Par Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem” [Law of the Republic of Latvia “On the National Armed Forces”]. *Zakon Latviiskoi Respubliki “Pro Natsionalni zbroini syly”* (1999). *Latvijas Vēstnesis*. № 329/330. Retrieved from: <https://likumi.lv/ta/id/51507-par-nacionalajiem-brunotajiem-spekiem> [in Latvian].
9. Ministru kabineta noteikumi № 275 “Militārās policijas nolikums” [Cabinet of Ministers Regulation No. 275 “Military Police Regulations”]. *Polozhennia Kabinetu Ministriv № 275 “Pro Viiskovu politziiu”* (2005). *Latvijas Vēstnesis*. № 91. Retrieved from: <https://likumi.lv/ta/id/109821-militaras-policijas-nolikums> [in Latvian].
10. Militārā policija [Military Police] (2023). *Oficiālais NBS portāls*. Retrieved from: <https://www.mil.lv/lv/strukturvienibas/militara-policija> [in Latvian].
11. Ley 29/2014, de Régimen del Personal de la Guardia Civil [Law 29/2014, on the Civil Guard Personnel Regime]. *Zakon № 29/2014 “Pro rezhym sluzhby Hromadianskoi hvardii”* (2014). *Boletín Oficial del Estado (BOE)*. Núm. 291. Retrieved from: <https://www.boe.es/eli/es/l/2014/11/28/29> [in Spanish].
12. Ley Orgánica 5/2005, de la Defensa Nacional [Organic Law 5/2005, on National Defense]. *Zakon № 5/2005 “Pro natsionalnu oboronu”* (2005). *BOE*. Núm. 127. Retrieved from: <https://www.boe.es/eli/es/lo/2005/11/17/5> [in Spanish].
13. Ley 11/2007, de derechos y deberes de los miembros de las Fuerzas Armadas [Law 11/2007, on the rights and duties of members of the Armed Forces]. *Zakon № 11/2007 “Pro prava i oboviazky viiskovosluzhbovtsiv”* (2007). *BOE*. Núm. 126. Retrieved from: <https://www.boe.es/eli/es/l/2007/07/26/11> [in Spanish].
14. Guardia Civil (2003). [Civil Guard]. Retrieved from: <https://www.guardiacivil.es> [in Spanish].
15. Code de la sécurité intérieure [Internal Security Code]. *Kodeks vnutrishnoi bezpeky Frantsii*. *Légifrance.gouv.fr*. Retrieved from: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000025503132> [in French].
16. Filipenko, A. S. (2021). Dosvid orhanizatsii diialnosti pravookhoronnykh orhaniv v yevropeiskykh derzhavakh [Experience in organizing the activities of law enforcement agencies в European countries]. *Elektronne naukovye vydannia “Anali-*

tychno-porivnialne pravoznastvo". S. 208–213. Retrieved from: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255171/252268> [in Ukrainian].

17. Décret № 2009–898 du 24 juillet 2009 relatif à l'organisation de la gendarmerie nationale [Decree No. 2009–898 of 24 July 2009 on the organisation of the national gendarmerie]. Nakaz № 2009–898 vid 24 lytnia 2009 r. pro orhanizatsiiu Zhandarmerii (2009). *Journal Officiel de la République Française*. Retrieved from: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000020933776> [in French].

18. Gendarmerie nationale (2003). [National Gendarmerie]. *Ofitsiyni sait Ministerstva vnutrishnikh sprav Frantsii*. Retrieved from: <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr> [in French].

19. Arma dei Carabinieri. Storia e Compiti dell'Arma (2023). [Carabinieri Corps. History and Tasks of the Corps]. Retrieved from: <https://www.carabinieri.it/informazioni/storia> [in Italian].

20. Carabinieri. Specialized Units Overview (2023). Retrieved from: <https://www.carabinieri.it/arma/oggi/organizzazione/specialized-units> [in English].

21. Donatella della Porta, Alice Mattoni. (2019). Policing Protest in Italy: A Comparative Perspective. *Policing and Society*. № 29 (1). P. 75–93 [in English].

22. United States Code. Insurrection Act, 10 U.S. Code §§ 251–255. Retrieved from: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/subtitle-A/part-I/chapter-13> [in English].

23. Posse Comitatus Act, 18 U.S. Code § 1385. Retrieved from: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1385>.

24. Department of Defense. Support to Civil Authorities (2023). *U.S. Northern Command*. Retrieved from: <https://www.northcom.mil/Operations/Civil-Support> [in English].

25. Fluri, F., & Badrak, V. (2017). *Natsionalna hvardiia Ukrainy: shliakhy rozvytku [National Guard of Ukraine: development paths]*. Kyiv; Zheneva [in Ukrainian].

26. U.S. Army. Military Police Corps Regiment (2023). *Official Army Website*. Retrieved from: <https://home.army.mil/leonardwood/index.php/units-tenants/USAMPS> [in English].

27. Kobko, Ye. V., & Dauhulie, A. V. (2018). Dosvid publichno-pravovoho zabezpechennia natsionalnoi bezpeky krain Yevropy i SSHa ta shliakhy yoho zapozychennia dlia Ukrainy [The experience of public-legal ensuring of national security in European countries and the USA and ways of borrowing it for Ukraine]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. Vyp. 4, t. 2. S. 186–190 [in Ukrainian].

Shleha Denys,

Postgraduate Student at the Department of Administrative Law Disciplines of the Faculty № 2

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6467-1185>

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE ORGANIZATION AND ACTIVITIES OF MILITARY FORMATIONS WITH LAW ENFORCEMENT FUNCTIONS

The article provides a comparative legal analysis of international experience in the organization and functioning of military formations with law enforcement functions in European countries and the United States. The study covers two main approaches: models where military formations have permanent law enforcement functions (the gendarmerie type, characteristic of France and Italy), and models where the functions of military formations are clearly separated from other security and defense structures and are allowed only in conditions of emergency or martial law (USA, Canada). Special attention is paid to the legal foundations and institutional mechanisms of democratic control over the armed forces, particularly exemplified by the United States, as well as to the system of subordination of gendarmeries in European countries. It is shown that in most countries, reserve or guard formations with dual subordination operate actively, being involved in maintaining public order, crisis response, and participation in peacekeeping operations.

The domestic experience is considered in the context of gradual adaptation to international standards. At the same time, it is emphasized that the lack of clear legal delimitation of powers between the National Guard of Ukraine, the Armed Forces, and the police complicates the implementation of effective cooperation. Based on the analyzed international experience, the author justifies the need for further legislative modernization of the legal status of the National Guard of Ukraine.

Key words: military formations, law enforcement functions, gendarmerie, democratic control, National Guard, martial law, public security, legal regulation.